

Erik Lindgren

Gotländsk utpost
i öster

Copyright Erik Lindgren
1994

Andra förbättrade upplagan
Med tack till Stig Högström
för mycket värdefull hjälp

Posthistorisk skriftserie nr 234

Förord

Med denna skrift avslutar jag min översiktliga redovisning av posthistoria för gottländsk landsbygd under tiden efter 1850. Det är efter framställning från intresserade hembygdsforskare som jag därmed försöker fullfölja den för ett par år sedan påbörjade berättelsen. Den omfattar totalt sju skrifter, häften nummer 160, 216, 217, 219, 232, 233 och 234 i den posthistoriska serien.

Det har inte varit min avsikt att ge en fullständig redovisning, något som skulle vara hart när omöjligt utan besök i åtskilliga arkiv och studium av tusentals akter, av vilka de viktigaste nog finns på ön. Jag försöker i stället begränsa mig till att lämna exempel på händelser som speglar kontakterna mellan Posten och samhället samt återge namnen på poststationernas föreståndare i den mån jag kunnat finna dem i förteckningar av olika slag.

Framställningen har sålunda sina brister men jag hoppas att den i viss mån kan bidra till att öka intresset för våra förfäders liv och deras kamp för bättre villkor i olika avseenden. Det kan ju också vara så lyckligt att en och annan läsare visar sig vara ättling till eller på annat sätt känner till personer som kämpat för drägliga villkor eller som i egenskap av förtroendemän i någon socken varit engagerade i dess utveckling.

Jag är tacksam för synpunkter på häftet.

Växjö i april 1994

Häftet i den posthistoriska skriftserien tillverkas med hjälp av en ordbehandlare, en ljuslåda för montering och en koptator, allt av enklaste slag. Det är fråga om ett rent hantverk och defekter kan förekomma. Jag hoppas Du har överseende därmed och att Du accepterar att det framforskade innehållet är viktigare än häftets utförande.

Erik Lindgren

Inledning

Visby har alltid varit Gotlands centrum i många avseenden, inte minst kommunikationsmässigt. Ända fram till mitten av 1800-talet fanns det inte någon annan fast postanstalt på ön än postkontoret i Visby som bör ha inrättats någon gång omkring 1680. En utvidgning och förstärkning av postlinjerna medförde tillkomsten av tre nya postkontor från 1852 års ingång, nämligen i Fårösund, Ljugarn och Burgsvik. Enligt då gällande terminologi kallades de postexpeditioner men de hade gentemot postkunderna samma befogenhet som högre klassens postkontor. Föreståndarna hade titeln postexpeditör. Genom denna utökning fick också östra delen av ön avsevärd förbättring i postalt hänseende, liksom norra och södra.

Tillkomsten av de nya postkontoren medförde ändå kritik från allmänhetens sida i synnerhet som dåvarande portosystem medförde ökade kostnader för att utnyttja postens service i förhållande till vad fallet var tidigare. Detta var inte någon unik gotländsk företeelse, även om det var särskilt kännbart på ön, där allmänheten haft vissa möjligheter att utnyttja kronobrevbäringen (lantposten) för sin korrespondens. På fastlandet visade det sig efter 1860 års regeringsbeslut om poststationer på landsbygden att klagomål ofta framfördes på högre portoutgifter, när poststationer hade öppnats. Jag har berättat om detta i flera skrifter, t ex i boken "Kongaposten" när det gäller poststationen i Tingsryd och i häftet "I Sydost" när det gäller poststationen i Lyckeby. Det gick ibland så långt att framställningar kom från kunderna om indragning av poststationer kort tid efter deras tillkomst.

Med 1874 års ingång upphörde kronobrevbäringen. Det var en reform som fick stora och positiva följder för befolkningen med bland annat tillkomsten av 46 nya poststationer på Gotland. Fyra år senare infördes lantbrevbäring och nära nog hälften av de nya poststationerna drogs in. Det är händelserna i detta skede som kanske har lämnat mest spår i akterna och det är vid dem jag uppehåller mig mycket i min forskning. Intresserade läsare som har tillfälle att besöka huvudpostkontoret i Visby eller Landsarkivet torde efter vederbörligt tillstånd ha möjlighet att på ett relativt behagligt sätt fördjupa sig i detta skede. Det är väl dokumenterat i folianter med till postkontoret "ankomne bref" under den tidsperioden. Studier vid Postens centralarkiv i Stockholm kan behöva göras för komplettering, men lokalt bevarade uppgifter räcker långt.

1852-01-01--

Ljugarn

Ett av de tre postkontor (postexpeditioner enligt då gällande terminologi) vilka nämns i inledningsavsnittet, öppnades med 1852 års ingång på grund av medgivande i ett kungligt brev den 11 april 1851. Till chef med titeln postexpeditör utnämndes Johan Ferdinand Tiljander. Han var son till länsmanen Sven Tiljander (från Kristianstads län) och hade bakom sig en karriär som underlöjtnant vid Göta artilleriregemente och därefter tullinspektör i Ljugarn. Måhända hade man siktat litet för högt när det gällde att bedöma behovet av postkontor på Gotland. När Tiljander gick på sitt 68:e levnadsår, underlät man att ledigförklara befattningen. Detta var i och för sig inte heller nödvändigt, för det fanns ingen formell åldersgräns för postmästarna. Många satt kvar till mycket hög ålder åtminstone "på papperet" även om arbetet fullgjordes av vikarier. Men nu hade regeringen efter poststyrelsens redovisning medgett att postexpeditionen fick dras in, ett medgivande som utnyttjades med september månads utgång 1867. Varianten att låta postmästare Tiljander bli föreståndare för den ersättande poststationen kunde inte tillgripas, eftersom Tiljander i ett brev till poststyrelsen den 14 september 1867 förklarade att han på grund av försvagad hälsa inte kunde ta emot poststationsföreståndarebefattningen. Han anhöll i samma brev att efter den 1 oktober 1867 få behålla sin dåvarande lön "efter avdrag av vad som kommer att utgå som arvode till den blivande poststationsföreståndaren". Om indragningen av postexpeditionerna Ljugarn och Slite finns ett ärende med diarienummer *Klb 1867:2715*.

Postkontoret ersattes med en poststation den 1 oktober 1867. Handlanden Jacob Gottfried Claudelin, född 1840, blev föreståndare enligt poststyrelsens beslut den 19 september 1867. Han fick 200 kr i årsarvode. En medsökande var tullinspektör Johan Victor Bedoire, som redan i november 1866 hade gjort en preliminär ansökan och då bifogat en borgensförbindelse för frimärksuppbörden.

Efter Claudelins död den 29 april 1905 uppehölls befattningen på vikariat av efterföljaren fröken Annie Natalia Claudelin, som tillsattes formellt med augusti månads ingång. Hon följdes redan den 1 oktober 1906 av fröken Esther Helena Claudelin. Båda hade liksom fadern 200 kr i årsarvode. Detta höjdes till 260 kr när Hanna Josefina Nordin tog över med 1910 års ingång för en kort period men sjönk till 250 kr vid färgaren Olof Johan Adolf Rosvalls tillträde den 1 oktober 1911. Han var formellt i tjänst två månader och efterträddes av Amalia Rosa Albertina Rosvall (född 1890). Hon blev längre vid befattningen och kunde notera att årsarvodet steg till 320 kr i november 1913, till 360 kr med 1916 års ingång och till 480 kr halvtannat år senare.

För den uppbörd samt de Kongl. Postverkets medel och öfriga tillhörigheter, hvilka *Tullinspektoren och lit. Bedoire* egenskap af postförvaltare *vid Ljugarns poststation* anförtrös, trüda, för händelse af balans eller bristande redovisning, undertecknade, en för *kygg* och *kygg* för en, i laga borgen såsom för egen skuld.

Skulle denna borgen af någon bland oss uppsägas, skall derom tre månader förut hos Kongl. Generalpoststyrelsen göras anmälan; hvaremedlertid oss åligger att, såsom förut, ansvara för uppbörden. *Stora*
den *16 November* 1866

Leon Engström

J. A. Lindström

Att Provincialläkaren Herr J. A. Lindströms Doctor
Leon Engström erkänt sin förståelse under
skrift och är för den härifrån ingångna
borgeförbindelsen fullt vederhäftig, be-
teffar. Given den 16 November 1866.
På Magistratens vägnar,
Leon Engström

Att Herr Magistern Johan Axel Lindström erkänt att han afseende på denna
är för den härifrån ingångna borgeförbindelsen fullt vederhäftig, under kätmed be-
teffar. Given den 16 November 1866.
På Magistratens vägnar,
Theodor Lindström

Förbindelsen skall förses med intyg af vederbörande Kongl. Majts Befallingshafvande, kronfogde, domare eller magistrat derom, att löfsmännen erkänt underskrifternes riktighet samt anses för den ingångna förbindelsen vederhäftige.

De tidiga poststationsföreståndarna måste förete borgen för det frimärksförråd som anförtröddes dem. Den här avbildade kom inte till användning, eftersom tullinspektör Bedoire inte kom i fråga vid tillsättningen av chef för den poststation som från den 1 oktober 1867 ersatte det tidigare postkontoret (postexpeditionen enligt då gällande terminologi).

Andra tog vid och den 1 juni 1959 anställdes Ulla Rosa Irene Haring som föreståndare. Med 1870-talets riksomfattande förändringar benämndes poststationen lokalpostkontor och från 1986 blott postkontor. Drygt 700 fasta hushåll får sin post genom dagens postkontor i Ljugarn. Men sommarboende och turister är många. För att ge dem alla god service måste posten förstärkas med en extra boxanläggning och extra kassapersonal. Vintertid räcker det med den normala bemanningen, postmästare, deltidskassör och tre lantbrevbärare. De tre lantbrevbärarna betjänar hushållen i socknarna Ardre, Alskog, Lye, Lau, Gardå, Gammelgård och Östergård.

1869-11-01--1982-09-18

Katthammarsvik

Mer än fyra år innan kronobrevbäringsreformen genomfördes på Gotland öppnades poststationen i Katthammarsvik. Det var den 1 november 1869 som handlanden Johan Axel Lindström kunde börja betjäna sina kunder också med postärenden i postverkets regi i sin affär i Högby på ett tämligen stort avstånd från hamnen. Tidigare hade han haft postbestyr som förmedlare mellan postföraren och de som ville skicka brev eller väntade att få sådana. Hans ersättning som postföreståndare efter "legalisering" av verksamheten höjdes i ett par etapper och var 240 kr från och med 1875, sedan han begärt höjning från de 180 kr, som hade gällt sedan den 1 april 1873.

När Lindström hade avlidit den 4 juli 1876, anmälde sig tre spekulanter på att få överta befattningen, handlanden Victor Ericsson, folkskolläraren i Östergård Fredrik Vilhelm Klint och handlanden Petter Herman Rondahl. Senare tillkom också handlanden Carl Eriksson. Efter samråd med länsstyrelsen beslöt poststyrelsen den 18 juli 1876 att den sistnämnde skulle antas med 240 kr i årsarvode. Han hade under Lindströms sjukdom vikarierat som poststationsföreståndare till kundernas belåtenhet. Utnämningen var emellertid inte i överensstämmelse med allas men kanske med flertalets önskemål.

Samma dag som Lindström hade avlidit, den 4 juli 1876, daterades nämligen ett brev undertecknat av åtta personer, däribland tullstationsföreståndaren C J Haquinus samt handlandena N A Reinicke, Victor Ericsson och Herman Rondahl. De skrev följande:

"Med anledning av härvarande Poststationsföreståndaren Herr J A Lindströms frånfälle få vi ödmjulligen anhålla att Poststationen härstädes må vardas förlagd till Katthammarsviks hamn, som varande huvudpunkten för trafiken och rörelsen härstädes, vilken önskan vi länge hyst, men ej velat framställa så länge Hr J A Lindström innehåft tjänsten".

Innehållet i detta brev blev känt och den 28 juli daterades en tre sidor lång inlägga med moteld från representanter för dem som bodde litet längre söder om hamnen. De framhöll bland annat följande:

"Summan av de brev och tidskrifter m m, som avgå från och ankomma till de å 'hamnen' vid Katthammarsvik boende, utgör en obetydande minoritet emot alla de brev och tidskrifter m m, som sändas från och adresseras till den övriga stora 'allmänheten' i Östergarns och Gammelgarns socknar.

Såvida Poststationen är inrättad i första rummet till 'allmänhetens' tjänst och bekvämlighet och således helst bör förläggas så att de flesta brevtagande och tidningsläsande få den möjligast korta väg till stationen; så är 'hamnen' vid Katthammarsvik onekligen en mycket olämplig plats, emedan den ligger för långt avlägsen från Gammelgarn. Vid nämnda 'hamn' bo 4 å 5 stånds personer, varav 2 lära sökt poststationsföreståndarebefattningen".

Som nämnts var det först efter länsstyrelsens uttalande som poststyrelsen beslöt att poststationen inte skulle flyttas till hamnen. Den utnämnde efterträdaren till Lindström, Karl Eriksson, hade sin bostad vid landsvägen i Högby mitt emot Lindströms och postkunderna fick sålunda oförändrad färdväg. Där blev poststationen kvar länge och Eriksson tillerkändes ett personligt lönetillägg på 100 kr om året från 1905 års ingång utöver det fasta beloppet på 240 kr.

Handelsbokhållaren Oscar Herman Östman tog över från den 1 oktober 1909. Detta kontrakt upphörde den 30 september 1916 (diarienummer 1 b 1957/1916) och poststationen flyttades till ett annex till pensionat Borgvik. Fanny Pettersson blev föreståndare. Hon efterträddes 1950 av Berta Nilsson och poststationen flyttades efter fyra år till den sistnämndas nyuppförda villa. År 1976 lämnade Berta Nilsson över till Maj-Lis Pettersson. De små poststationerna blev på 1970-talet i allt större utsträckning utbytta mot lantbrevbäring medan de större "degraderades" till s k postställen eller höjdes till postexpeditioner. I Katthammarsvik blev utbytet år 1978 ett postställe med bara en timmes öppethållande om vardagarna mot tre timmar tidigare för poststationen. Det visade sig vara ett steg mot den definitiva indragningen som genomfördes den 18 september 1982. Som vikarie tjänstgjorde då Sylvia Karlsson. Hon fick en arbetsam dag, inte bara för att det råkade vara röstningsdag för riksdagsvalet utan också därför att många hembygdssamlade filatelister önskade frimärken stämplade sista dagen för postställets verksamhet. Man kan väl säga att ortens postala verksamhet i stort sett överfördes till Ljugarn, men lantbrevbäringsnätet förstärktes.

1874-01-01--1877-12-31
1938-05-01--1960-09-30

Alskog

I posthistorisk skriftserie nr 160 har jag jag redovisat första perioden för poststationen i Alskog. Den blev indragen med 1877 års utgång sedan beslut hade fattats om introduktion av lantbrevbäring på Gotland.

Kommunalnämnden i Alskog tog upp postfrågan den 20 februari 1936 och uttalade som sin åsikt "kravet på inrättande av poststationen i Alskog vara fullt berättigat". Vid kommunalstämman den 10 april samma år tillsattes en kommitté på tre personer för att söka utverka ett sådant önskemål. Jag lämnar här några närmare uppgifter om det fortsatta tillvägagångssättet som exempel på tillkomsten av en poststation under en period då motoriseringen ännu inte kommit så långt att den möjliggjorde postdistributionen på landsbygden på ett mera effektivt sätt än vad de små poststationerna kunde göra.

Det fanns på den tiden en särskild blankett med postverkets nummer 480 för utredning av framställningar om förbättrad postdistribution. För att kunna fylla i den måste postmästaren i Visby låta taga upp viss statistik till grund för uppgifter som skrevs in i därför avsedda kolumner i blanketten. De avsåg bl a antal berörda personer och sammanlagda antalet försändelser till dem samt uppgift på postabonnerade tidningar, fördelade på utgivningsfrekvens. Det fanns också särskilda rader för anteckning av orternas utfartsvägar, vägarnas beskaffenhet, förekommande omnibustrafik, befintliga skolor, handelsbodor och industriella företag samt ämbetsmän och personer med offentliga uppdrag.

På dessa "obiligatoriska" rader antecknade postmästaren att vägarna var farbara med automobil, att det fanns en buss i linjetrafik som användes för postbefordringen Etelhem-Ljugarn och för befordran av lösväskor från Garda till Alskog. Det fanns en folkskola, en småskola och "1 butik, avsedd att bli poststation" samt Alskogs sparbank. Lösväskan från Garda "sköttes av butiksföreståndaren emot en mindre ersättning av socknen". Dessutom fanns det några privata lösväskor, "avsedda att indragas i händelse av bifall till framställningen".

I blankettens avdelning för "yttrande och förslag" nämnde postmästaren att statistiken för Alskog något överträffade den för Hangvar. Sådan statistik hade han lämnat ett år tidigare i samband med ärendet om en poststation i Hangvar, vilken enligt poststyrelsens beslut (diarienummer 1 b 79/36) hade inrättats den 1 mars 1937 efter en törnrosasömn på sex decennier. Alternativet till en poststation i Alskog skulle vara ett postombud med redovisningsgranskning vid poststationen i Garda. Om detta skrev postmästaren:

"Det gives ytterligare ett skäl, som för mig synes vägande för bifall, nämligen den omständigheten, att poststationsföreståndaren i Garda är gammal och i saknad av högra armen, varför han icke kan anses kapabel att handhava det viktiga kontrollarbete, som är förknippat med ett underställt postombud".

Postmästaren undertecknade sin framställning den 18 december 1937 och fick den åter från postdirektionen för viss ytterligare utredning. Postdirektionen ville veta om det inte gick att anställa en postvårdare som kunde åta sig att ta hand om lösväskorna i stället för att inrätta en poststation. Genom systemet med s k avsägelsehandlingar, undertecknade av lösväskägarna, kunde med lösväskorna sändas värdeförsändelser samtidigt med avierna utan kvitterade avier behövde skickas in i förväg till poststationen i Garda. På denna förfrågan från postdirektionen svarade postmästaren efter ett samtal med socknens postkommitterade:

"Man ansåg sig likväl icke kunna godtaga en sådan lösning, då detta för socknens del innebure status quo i postalt hänseende. Man säger sig icke ens kunna indraga nu utgående kommunala postbidrag åt den privata postvårdaren, 125 kr för år, om endast en så ringa ersättning som den i utsikt ställda komme att utgå från postverket".

Postmästaren tog också åter upp frågan om lantbrevbäring i stället för poststation, sedan socknens postkommitterade hade ansett sig kunna acceptera en sådan lösning men han tillade:

"Då emellertid bebyggelsen i Alskog socken till huvudsaklig del är tillfinnandes å bivägarna, måste en eventuell lantbrevbäring anordnas i form av ringlinje. Denna lösning bleve ej så billig, då väglängden på nämnda ringlinje vid en preliminär beräkning synes uppgå till 18 km. Till och med en så enkel och ur korrespondentsynpunkt föga givande postanordning som lantbrevbäring Garda-Alskog, stora landsvägen fram till Smitts och åter bleve långt dyrare än en poststation av klass 1 eller 2".

Postmästaren skickade också med en sammanställning över de gotländska kommuner som var jämnstora med eller mindre än Alskog för att visa att åtskilliga av dem var mera påkostade med postanordningar än vad Alskog skulle bli ens efter inrättande av en poststation. Den kan ha sitt speciella intresse, varför jag återger den i förminskad skala på nästa sida.

Sedan postmästaren sålunda hade gett mera styrka åt sin första framställning skickade postdirektionen den vidare till poststyrelsen den 22 februari 1938 med vissa kommentarer till postmästarens uppgifter. Ur yttrandet hämtar jag följande text:

"Orten skulle givetvis också kunna postalt tillgodoses genom lantbrevbäring från Garda. En dylik linje skulle dock enligt gjorda beräkningar draga en kostnad av 1100 å 1300 kronor för år och således ställa sig betydligt dyrare än en poststation (klass 1 kr 492 och klass 2 kr 606). I detta fall torde en poststation bliva till större nytta än en lantbrevbäring. Socknen är en skogssocken med bebyggelsen hopklämd omkring och i närheten av kyrkan och den eventuellt blivande poststationen. Några svårigheter för korrespondenterna att själva anhämta och avlämna sin post å en blivande centralt belägen poststation föreligga därför icke".

Postanordningar för gotiska kommuner, som äro jämnstora med eller mindre än Alskog.

Söcken	Inv.	Ktl.	Förefintlig postanordning	Kostnad			
				per tur		per år	
				Kr	ö	Kr	ö
Alskog	376	12 3/4	Intet				
Ala	325	5 1/2	Lbb.Kräklingbo - Botvatte V.	3	70	1110	-
Anga	261	7 1/8	" Kräklingbo - Anga 4 i veckan	3	40	707	20
Atlingoo	254	11 3/4	Intet, (nära Isum)				
Björke	339	9 1/2	Intet, (nära Romakloster)				
Buttle	306	5 5/8	Poststation			870	-
Bäl	237	6 3/8	- " -			870	-
Eke	214	7 3/8	Intet, (nära Havdhem)				
Ekeby	333	12 7/8	Lbb.Barlingbo - Ekeby 3 i veckan	3	15	491	40 +
Fardhem	375	9 3/4	dessutom tidn. & brl-befordran, buss Pstn 840:-, pf. Heme-Fardhem V. 600:-	2	-	1440	-
Fide	287	3 7/8	Pstn.			1044	-
Gerum	164	5 7/8	Lösväskbef. 4 i v. Levede-Kullands	1	75	362	25
Hall	244	7	Lbb.Kappelshamn - Hall 4 i veckan	5	85	1216	80
Halla	383	9 1/2	Intet (nära Romakloster)				
Hejnum	286	9 3/4	Lbb. Bäl - Hejnum V.	2	70	810	-
Hogrån	329	12 3/8	Intet men lbb under utredning.				
Kräklingoo	392	10 1/2	Pstn (1854:-) + del i kostnaden för pf. linjen Romakloster-Katthammarvik			1854	- +
Källunge	294	12 9/8	Pstn.			1512	-
Lye	393	10	Lbb.Etelham - Lye V.	2	70	810	-
Martebo	372	10	Pstn.			1278	-
Näs	362	13 7/8	Lbb.Fidenäs - Näs V.	2	45	735	-
Silte	303	10	Pstn.			822	-
Sjonhem	332	7 3/4	Intet (nära Romakloster)				
Sproge	288	6 1/2	Pstn.			822	-
Vall	326	12 1/2	Intet, men lbb under utredning				
Västergarn	281	6 3/8	Pstn, därjämte del i kostnaden för pf Visby - Västergarn.			762	- +

Det fanns nu ett rikligt underlag för poststyrelsen som vid föredragning den 24 mars 1938 beslöt att en poststation skulle öppnas i Alskog den 1 augusti samma år. Den hänfördes till första avlöningsklassen med en fast årsersättning till föreståndaren av 432 kr jämte ett expensanslag på 60 kr samt stadgat semesterbidrag.

KUNGL. GENERALPOSTSTYRELSENS

CIRKULÄR

1938

27 april

Nr 25

I:o

Postkontoret *Stockholm 12* skall fr. o. m. den 25 april 1938 tillhöra *Ändrad klass för postkontoret Stockholm 12.* klass I B. (I a 916. 38.)

2:o

Den 1 maj 1938 öppnas *poststationer* benämnda *Alskog* inom *Alskogs socken, Gotlands län, Lahäll* vid *Lahälls hållplats* inom *Danderyds socken, Stockholms län, Pershagen* i *Granliden* inom *Tveta socken, Stockholms län, Skattlösberget* i byn *Skattlösberg* inom *Grangärde socken, Kopparbergs län, och Ulriksberg* i byn *Ulriksberg* inom *Säfnäs socken, Kopparbergs län.* *Öppnande av nya poststationer m. m.*

Vid samma tidpunkt namnförändras poststationerna *Fruvik* till *Hemmestavik, Olofsholm* till *Bohus-Malmön, Oppala* till *Oppalaby* och *Roslags Näsby* till *Enebyberg.*

Den tidigare postvärdaren hade nu om hand poststationen i sin affär under de fem första åren men den 1 april 1944 anställdes Ingrid Ester Oskaria Hansson som poststationsföreståndare, då 31 år gammal. Efter kriget blev det en helt annan struktur på postverkets distributionsnät och även om lantbrevbärarna inte kunde betraktas som i alla avseende fullvärdiga postkontor förrän in på 1970-talet, när ett förändrat redovisningssystem hade införts, kunde man utan nämnvärda men för kunderna byta ut de små poststationerna mot lantbrevbäring mycket tidigare. Detta drabbade sålunda poststationen i Alskog, som drogs in med september månads utgång 1960.

1914-06-01--1953-06-09

Dune

Det skulle dröja länge efter att tågen hade börjat gå på sträckan mellan Slite och Roma den 25 maj 1902 innan någon poststation öppnades i Dune. Efter en framställning (diarienummer 1 b 1914:313) öppnades poststationen den 1 juni 1914. Banvaktshustrun Anna Matilda Wessman anställdes som föreståndare på mannens ansvar. Hon fick 200 kronor i årsarvode, vilket höjdes till 240 kronor från den 1 maj 1917.

Dessförinnan hade frågan om poststationens indragning emellertid varit på tal. Vid dess tillkomsten gjordes den omorganisationen att lantbrevbäringen Gotlands Hässelby - Hörsne drogs in. Denna förändring ledde till besvär hos regeringen från Hörsne med Bara kommun genom O A P Andersson, O V Pettersson och R Thomason. Dessa krävde på kommunens förslag att få en poststation i den i sockencentrum belägna folkskolan eller också att få den indragna lantbrevbäringen åter. En poststation hade funnits i Hörsne under åren 1874-1877, om vilken jag har berättat i posthistoriskt häfte nr 160, (Kortlivad post på Gotland). I besvärsskrivelsen ansågs det vara viktigare att få poststationen åter i kyrkbyn eller ett få lantbrevbäringen tillbaka än att få behålla en poststation i Dune.

Poststyrelsen beslöt emellertid att utan indragning av poststationen i Dune inrätta åkande lantbrevbäring med tre turer i veckan på en ringlinje Gotlands Hässelby - Hörsne - Norrlanda - Ganthem - Gotlands Hässelby och att den dittillsvarande lantbrevbäringen med två turer i veckan på linjen Gotlands Hässelby - Norrlanda samtidigt skulle dras in. Med denna förändring avvisade regeringen besvärsskrivelsen och någon poststation kom inte till stånd i Hörsne men poststationen i Dune fick vara kvar till järnvägstrafikens nedläggning den 9 maj 1953. Den sköttes under hela tiden av järnvägspersonal.

Från poststationen i Dune finns i Postmusei arkiv ett fotografi, taget 1953, med negativnummer 5209.D.

1874-01-01--1878-09-30
1906-10-01--1969-09-30

Garda

Fjärdingsmannen Oskar Hallin i Stånga fick ett kontrakt, som avsåg att från 1874 års ingång forsla post en gång i veckan med häst och vagn från Österlings länsmansboställe (en dryg mil från Hemse) till Ljugarn via Garda och Alskog. För en veckotur på den längre sträckan mellan Hemse och Ljugarn fanns det postföring tidigare.

Med 1874 års ingång öppnades utmed den tillkommande postlinjen en poststation i Garda och en i Alskog. Till föreståndare i Garda antogs skolläraren Olof Niklas Olofsson med 75 kr i årsarvode. Detta höjdes till det dubbla genom poststyrelsens beslut den 23 april 1874 efter en gemensam framställning från de nya poststationsföreståndarna. Ett försök av Olofsson i december 1874 tillsammans med poststationsföreståndarna i Alskog, När, Gröttingbo, Havdhem, Fardhem, Lojsta och Stånga att få ytterligare arvodesförbättring misslyckades, sedan poststyrelsen konstaterat att dessa poststationer inte hade tillräcklig trafik.

Med tillkomsten av Gotlands första järnväg öppnades en förenad post- och järnvägsstation i Etelhem den 1 oktober 1878. Dit hänvisades de som anlitat poststationen i Garda.

Under nära tre decennier var Garda därefter utan poststation. Kommunalstämman den 5 februari 1906 tog upp socknens postproblem. Frågan behandlades även av kommunalstämman i Lau den 23 mars 1906. Ur dess protokoll hämtar jag, att vid föredragning av ett protokollsutdrag från Garda kommunalstämma *"framgick att Garda kommun beslutat ingå till Kungl. Generalpoststyrelsen med anhållan om inrättande av en poststation i Garda, varjämte stämman ville höra, huruvida ej Lau kommun funne med sin fördel förenligt att få sin post över Garda och sålunda förena sig med sistnämnda socken i en gemensam anhållan om inrättandet av en poststation i närheten av Garda kyrka.*

Vid diskussionen härom framhölls, att Lau socken vore i det avseende vanlottad i fråga om postföring, att Postverket endast bekostade postföring till socknen 2 ggr i veckan, under det att alla kringliggande socknar hava post 3 ggr i veckan, samt att brev ej kunna besvaras samma dag; att postföringen över Garda skulle medföra den fördelen att posten komme 3 timmar tidigare till socknen än den nu gör över När, samt att en sådan ändring möjliggjorde besvarandet av brev samma dag; vilket allt skulle vara till stor fördel för den bank- och affärsrörelse, som bedrivs inom socknen, ej mindre än för den korresponderande allmänheten och socknens kommunala myndigheter".

Även kommunalstämman med Alskogs kommun den 31 mars 1906 uttalade behov av samgående med grannkommunerna. Det resulterade i att två ombud för vardera socknen skrev under en framställning till poststyrelsen den 28 april 1906. Det blev ett fyra sidor långt brev med argument för behovet av en poststation, förslag till postföringstidtabell samt utfästelse från Garda kommun att bidra med 50 kr årligen till en blivande poststation.

Under den följande remissbehandlingen tillstyrkte den tillfrågade poststationsföreståndaren i Etelhem liksom postmästaren i Visby. Postinspektionen kunde därefter med framgång redovisa ärendet till poststyrelsen som beslöt att poststationen skulle öppnas den 1 oktober 1906.

Till föreståndare för den återinrättade poststationen antogs garvaren Oskar Ferdinand Lundin med till en början 100 kr i årsarvode. Det steg efter tre år till 200 kr och från 1913 till 240 kr. Andra tog vid efter hand och från och med mars 1955 blev Siv Lilian Lundin anställd. Poststationen drogs in med september månads utgång 1969.

1874-01-01--1877-12-31
1882-07-01--1971-01-30

Gothem

I Dalhem vid den äldre något östligare postföringslinjen mellan Visby och Ljugarn utgick från och med 1874 års nya organisation en förgrening mot öster till Gothem via Hörsne så som framgår av 1875 års upplaga av postkartan på nästa sida. Med häst och vagn kördes post på sidolinjen två gånger i veckan, så att poststationsföreståndaren i Gothem, skolläraren Rudolf Carlsson hade sin regelbundna kontakt med omvärlden. Med 1877 års utgång blev det en helt ny organisation genom att lantbrevbäring infördes. Poststationen i Gothem drog in och Carlsson degraderades till ett av postverket oavlönat kommunombud.

Poststyrelsen medgav mellan raderna att indragningen av poststationen varit förhastad sedan protester lett till att en ny poststation öppnades i Gothem den 1 juli 1882. Ett villkor för återinrättande var att poststationsarvodet skulle vara högst 100 kr om året, ett exempel på postverkets missriktade sparsamhet. Till föreståndare antog man nu arrendatorn Berndt Hansén. Det gick inte att uppbringa en fullt kompetent föreståndare med mindre man höjde årsarvodet till 125 kr och med denna ersättning anställdes den 1 augusti 1896 skolläraren Victor Theodor Carlsson. Från 1913 års början fick han en länge efterlängtd förbättring - årsarvodet höjdes till 240 kr.

Den 1 juli 1937 blev Hilma Sigrid Erika Nilsson ordinarie föreståndare för poststationen i Gothem efter att ha varit tillförordnad i tre år. Hon avgick 1970 men hennes vikarierande efterföljare, Ing-Gun Jacobsson han inte verka så länge. Poststationen följde nämligen mönstret för flertalet av de små poststationerna och kunde dras in genom att lantbrevbärarna fick allt större befogenheter och linjerna utsträckta så att de kunde nå ut till i stort sett alla hushåll. Med januari månads utgång 1971 drogs poststationen in.

Samtidigt gjordes en annan omorganisation som bland annat innebar att poststationen Gotlands Hässelby ändrade namn till Dalhem. Förändringen tillkännagavs i "Meddelande minnespoststämplat" på det sätt som framgår av vidstående urklipp.

POSTANSTALTSÄNDRINGAR

Från den 1 februari 1971 namnändras postanstalterna 620 24 Gotlands Hässelby till 620 24 Dalhem, 464 00 Mellerud till 464 01 Mellerud 1 och 460 76 Åsensbruk till 464 02 Mellerud 2. Samma dag dras postanstalterna 620 32 Gothem och 920 62 Umnäs in.

Med negativnummer 5214 D finns i Postmusei bildarkiv en exteriörbild av poststationen i Gothem.

1874-01-01--1971-06-15

Kräklingbo

Utmed postföringslinjen mellan Visby och Ljugarn öppnades med 1874 års ingång en poststation med namnet Kräklingbo. Den förlades till länsmansbostället i Tjengvide och kronolänsmannen Carl Nordahl utsågs till föreståndare för poststationen med 100 kr i årsarvode. Han var en av de fyra föreståndarna bland 1874 års 46 nya, som fick detta högre arvode, medan 34 fick nöja sig med 75 kr och 8 med 50 kr. En liten nivellering genomfördes snart nog efter en gemensam aktion från öns nya poststationsföreståndare. Nordahl fick genom poststyrelsens beslut av den 23 april 1874 årsarvodet höjt till 150 kr, liksom alla de övriga nya poststationsföreståndarna med undantag av Herman Nyberg i Hellvi (f d Kyleijhamn). Om det särfallet har jag berättat i häfte nr 232 (Posthistoria från norra Gotland).

I nära nog två decennier svarade Carl Nordahl för poststationen. På sommaren 1893 flyttades den till Nils Ekman's handelsbod, där Ekman antogs till föreståndare med 240 kr i årsarvode enligt poststyrelsens beslut den 17 juni 1893. Ekman blev också länge i tjänst och fick 100 kr i personligt tilläggsarvode från 1913 års ingång. Halvtannat år senare höjdes det ordinarie årsarvodet till 300 kr.

Andra tog vid efter Ekman och den 1 juli 1953 blev Barbro Anna Maria Johansson föreståndare. Utökade befogenheter för lantbrevbärare medgav större effektivitet för postdistributionen, något som ledde till indragning av allt fler poststationer. Sista verksamhetsdagen för poststationen i Kräklingbo blev den 15 juni 1971.

1874-01-01--1877-12-31
1884-05-01--1967-10-14

				Visby—Gotlands-Dalhem.					
				(Sommar)					
				(Från den 1 maj 1878.)					
O. L.	—	9,0	f. m.	2,1	Visby postkontor	O. L.	5,0	—	e. m.
O. L.	11,30	—	f. m.		Ende kyrka	O. L.	—	2,30	e. m.
					Gotlands-Dalhem poststat.				
				Visby—Ljugarn.					
				(Sommar)					
				(Från den 1 maj 1878.)					
O. L.	—	9,0	f. m.	0,9 0,8 0,8 1,0 1,6 1,6 6,7	Visby postkontor	Th. S.	3,45	—	e. m.
					Hagvards i Follingbo				
O. L.	12,0	12,10	midd.		Barlingbo kyrka	Th. S.	12,35	12,45	e. m.
O. L.	1,25	1,35	e. m.		Roma poststation	Th. S.	11,10	11,20	f. m.
O. L.	4,0	4,15	e. m.		Sjonhems poststation	Th. S.	8,30	8,45	f. m.
O. L.	6,45	—	e. m.		Kräklingbo postst. (Tjengvide)	Th. S.	—	6,0	f. m.
				Ljugarns poststation					
				Kräklingbo—Kattham-					
				marsvik.					
				(Sommar)					
				(Från den 1 maj 1878.)					
O. L.	—	4,30	e. m.	0,9	Kräklingbo postst. (Tjengvide)	Th. S.	8,0	—	f. m.
O. L.	5,30	—	e. m.		Katthammarviks poststation	Th. S.	—	7,0	f. m.

Detta är ett exempel på landsvägstidtabeller. Tiderna anpassades till säsongen. I denna typ användes utöver en kolumn för att ange dagar också en särskild kolumn för att ange förmiddag respektive eftermiddag. Detta ändrades senare på så sätt att tider mellan kl 18.00 och 06.00 ringades in med kraftiga streck. Efter en tid byttes det systemet ut mot understrykning av minuttalen för att ange "nattid". Platser som inte hade egna poststationer men ändå var fasta utlämnings- resp mottagningsställen för post angavs ofta i tidtabellerna med petit-stil. Inom parentes angavs platsen för poststationens läge om poststationen inte låg på den plats som lämnat den sitt namn.

När

I häftet om kortlivad post på Gotland (nr 160 i den posthistoriska skriftserien) har jag berättat om den första perioden för poststationen i När under åren 1874-1877, då med namnet stavat Närh i datumstämpeln. Den drogs in i samband med att lantbrevbäring infördes. Efter en framställning från företrädare för socknen i ett brev till poststyrelsen den 11 augusti 1883, som till en början avvisades men fick positivt bemötande vid länsstyrelsens senare behandling, blev poststationen återinrättad den 1 maj 1884.

				Stånga—När.					
				(Från den 3 maj 1884.)					
O. L.	—	12,0		1,5	Stånga poststation	O. L.	9,30	—	
					Österlings				
O. L.	4,0	—			Burs kyrkoherdeboställe	O. L.	—	5,30	
				Närs poststation (Hallute)					
				Postföringen å linien ombesörjes af lantbrevbärare.					

Närs socken hade efter poststationens indragning från 1878 års ingång betjänats med lantbrevbäring från Stånga. Även efter poststationens återinrättande med maj månads ingång 1884 fick lantbrevbäringslinjen vara kvar, kombinerad med postföring till den återinrättade poststationen enligt denna tidtabell. Med petitstil efter poststationsnamnet När anges inom parentes poststationens läge (Hallute)

senare behandling, blev poststationen återinrättad den 1 maj 1884. Änkefru Charlotta Husander, som hade varit kommunombud med en ersättning av 60 kr om året av kommunkassan för att underlätta kontakterna mellan lantbrevbärarna och sockenborna, antogs från maj 1884 till poststationsföreståndare. Kyrkoherde Karlström hade föreslagit postverket att hon skulle få den uppgiften. Han skrev bland annat: "Skälen äro dels att hon för närvarande emottager posten i sitt hus och är kommunombud, dels också att hon mera än någon annan är i behov av den inkomst som genom ifrågavarande befattning kan erhållas". Hennes årsarvode för poststationsbestyren blev nu 120 kr, vilket sent omsider höjdes till 200 kr från och med april 1900. Fröken Karolina Kristina Dorotea Husander tog över enligt poststyrelsens beslut den 18 mars 1903. Hennes årsarvode höjdes genast till 250 kr men inte förrän i augusti 1916 fick hon nästa förbättring, då genom att årsarvodet höjdes till 360 kr. Ett särskilt biträdesanslag på 60 kr om året, som hon haft sedan september 1908, hade stigit till 120 kr, räknat från den 1 april 1911.

Oskar Jakob Axel Nordström blev föreståndare för poststationen i När från 1929 års ingång. Poststationen avvecklades den 14 oktober 1967.

Utdrag ur protokoll till
ordinarie Kommunaltämme med
Lau kommun den 27 Dec. 1881.

S. I. = ...

§ 8.

På värdt förslag af Stämmans Äldforande, som kom-
mann genom utsäde fullmäktigt förenas sig med När kom-
mun, samt ingi till Kongl. General Poststyrelsen med ansökan,
att få inrättad en poststation inom pastoratets Stämmans
medlemmar, omfattade detta förslag med intresse samt ansåg
behöfligheten af en sådan poststation inom pastoratet med-
vändig och utiig med anledning där af till sådan fullmäktigt
undersknad, Stämmans Äldforande

Som afvar

J. Pettersson
Stäm. Äldf.

Justerat och godkändt, betyga:
Olof Danielsson. Hans Thomsson.

Uppläst i Lau kyrka den 1 Januari 1882. af
M. S. Lindfors

Pratt utdraget, betyga.
J. Pettersson.

1950-04-01--1960-09-30

Lau

Till de relativt få poststationer som öppnades i efterkrigstiden räknar vi den i Lau. Där hade funnits ett postombud sedan maj 1947 med Svea Pettersson som ansvarig. När det upphöjdes till poststation den 1 april 1950, blev Sveas dotter Ingrid Märta Maria Thorén antagen till föreståndare.

Posten fanns redan i släkten sedan ett halvt sekel. Ingrid Thoréns far, klockaren Oskar Pettersson, hade anställts som lantbrevbärare i När vid 1899 års ingång, då med två turer i veckan till Lau. Frekvensen ökade till tre turer per vecka 1907 och inte förrän 1927 höjde man till fyra veckoturer. Oskar Petterssons hustru Svea övertog lantbrevbäringen efter makens död 1933 och fick fyra år senare vara med om att lantbrevbäringen utfördes alla vardagar. Hon åtog sig också postombudsyslan 1947.

Poststationen i Lau blev förhållandevis kortlivad. Den drogs in med september månads utgång 1960, då lantbrevbäring inrättades från Garda, en uppgift som anförtroddes åt Ingrid Thorén. Vid indragningen av poststationen i Garda nio år senare ändrades lantbrevbäringen att utgå från Ljugarn.

Här bör nämnas att företrädare för Lau socken hade understött framställningen från Näs socken om att få sin poststation återinrättad. Det tog lång tid innan man kom så långt, för När-borna gjorde de första försöken på hösten 1881 men först efter hjälp från länsstyrelsen kunde poststyrelsen bevekas att låta återinrätta poststationen i När med maj månads ingång 1884. Här återges ett utdrag ur protokollet från kommunaltämman med Lau den 27 december 1881.

Etelhem Postombud 1
resp Stånga Postombud 1
1947-11-01--1957-06-10--1960-09-30

Lye

Omkring häften av Gotlands församlingar har haft egna poststationer. En av de "missgynnade" är Lye, som emellertid i modern tid fick ett postombud, under olika perioder anknutet till poststationerna i Etelhem resp Stånga för postutväxling och redovisningsranskning. Sex olika personer svarade under de ca 13 åren för postombudet. Den sista var Siv M Björkman.